

ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER İÇİN AKADEMİK TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA ÜST DÜZEY DÜŞÜNME BECERİLERİ

HIGHER ORDER THINKING SKILLS IN ACADEMIC TURKISH TEXTBOOKS FOR INTERNATIONAL STUDENTS

Ramazan ERYILMAZ¹

ÖZ: Bu çalışmada üst düzey düşünme becerileri ve bilişsel alan basamakları açısından yabancılar öğrenciler için akademik Türkçe öğretimi kapsamındaki dört ders kitabında yer alan etkinliklerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışması desenine uygun araştırma süreci yürütülmüştür. Veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, bilişsel alan bakımından etkinlikler; Uluslararası Öğrenciler için Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe 1 (USAT 1)'de alt basamaklar %89, üst basamaklar %22; Uluslararası Öğrenciler için Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe 2 (USAT 2)'de bu oranlar %93, %7; Uluslararası Öğrenciler için Fen ve Sağlık Bilimlerinde Akademik Türkçe 3 (UFSAT)'te %82, %18; Akademik Türkçe (AT) sosyal bilimler bölümünde %92, %8; AT fen bilimleri bölümünde %90, %10 şeklindedir. Bilişsel alan üst basamaklarında yeteri kadar etkinlik bulunmamaktadır. Üst düzey düşünme becerileri açısından bakıldığında, USAT 1'de temel düşünme becerileri %99, üst düzey düşünme becerileri %1; USAT 2'de bu, %100, %0; UFSAT'ta %5, %95; AT sosyal bilimler bölümünde %99, %1; AT fen bilimleri bölümünde %99, %1; oranındadır. Akademik Türkçe ders kitapları üst düzey düşünme becerilerini kazandırabilmek bakımından oldukça yetersizdir.

Anahtar sözcükler: Akademik Türkçe, üst düzey düşünme, ders kitabı, yabancılar için Türkçe.

ABSTRACT: The aim of this study is to analyze the activities in four textbooks within the scope of teaching academic Turkish to foreign students in terms of higher-order thinking skills and cognitive domain levels. The document analysis method was employed, and the research process followed the case study design. The data were analyzed through descriptive analysis. According to the research findings, in terms of cognitive domain, the activities in the textbooks are as follows: In Uluslararası Öğrenciler için Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe 1 (USAT 1) the lower-level processes are 89%, and the upper-level processes are 22%; in Uluslararası Öğrenciler için Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe 2 (USAT 2) 93%, 7%; in Uluslararası Öğrenciler için Fen ve Sağlık Bilimlerinde Akademik Türkçe (UFSAT) 82%, 18%; in Akademik Türkçe (AT) for the social sciences 92%, 8%; in AT for the natural science 90%, 10%. There are not enough activities at the upper levels of the cognitive domain. From the perspective of higher-order thinking skills, in USAT 1, basic thinking skills are 99%, and higher-order thinking skills are 1%; in USAT 2, this is 100%, 0%; in UFAT, it is 5%, 95%; in AT for the social sciences, it is 99%, 1%; in AT for the natural science, it is 99%, and 1%. Academic Turkish textbooks are quite inadequate in imparting higher-order thinking skills.

Keywords: Academic Turkish, higher-order thinking, textbook, Turkish for foreigners.

Bu makaleye atf vermek için:

Eryılmaz, R. (2024). Uluslararası Öğrenciler için Akademik Türkçe Ders Kitaplarında Üst Düzey Düşünme Becerileri. *Trakya Eğitim Dergisi*, cilt(sayı), 982-998.

Cite this article as:

Eryılmaz, R. (2024). Higher Order Thinking Skills in Academic Turkish Textbooks for International Students. *Trakya Journal Of Education*, cilt(sayı), 982-998.

¹ Öğr. Gör. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Türkçe ve Yabancı Dil Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (ALKÜ TÖMER), Antalya/TÜRKİYE, ramazan.eryilmaz@alanya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1596-7276.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

It is estimated that there are approximately 5 million foreign nationals in Turkey. The education of these immigrants includes all educational levels from primary school to university. At the university level, as of 2022 statistics, there are around 300,000 foreign national university students in Turkey. These students are required to document their Turkish proficiency at the C1 level before starting university education. At this point, various studies have focused on the academic Turkish needs of foreign students. Academic language is used in defining complex concepts, performing higher-order thinking processes, and determining abstract concepts (Yağmur, 2020, p. 193). However, there is no scientific study indicating that academic Turkish textbooks prepared for foreigners do not develop higher-order thinking skills.

The aim of this study is to examine the ability of activities in academic Turkish textbooks to develop higher-order thinking skills. The results are expected to contribute to the preparation of textbooks that meet the needs of individuals, especially foreign university students who need to acquire academic Turkish language skills. The use of academic language can be considered as an indicator of cognitive skills. Bloom's cognitive domain taxonomy provides fundamental information about thinking forms and skills. Reflective thinking, creative thinking, and critical thinking are prominent among higher-order thinking skills. These skills include evaluating information, generating new solutions, and developing critical thinking processes. Critical thinking can also be seen as the process of creating a valid argument, and this process should be carried out in accordance with the rules of logic.

Method

The research was designed as a qualitative study and carries characteristics of a case study. In this study, detailed data on the activities in academic Turkish textbooks were obtained through examination, and these data were used to reveal patterns and themes involving inductive and deductive thinking processes.

In the data collection process, purposive sampling, specifically criterion sampling, was preferred as the sampling method. This sampling method involves identifying situations that provide criteria suitable for the research purpose and including these situations in the sample (Patton, 2018). The books focused on in the research were selected from textbooks focusing on Turkish teaching for international students.

In the data analysis process, the examination of activities in academic Turkish textbooks was based on a predetermined thematic framework in terms of types of knowledge, cognitive domain upper levels, and higher-order thinking skills. This analysis process was called descriptive analysis, and inter-coder reliability was assessed to ensure reliability between coders.

Findings

According to the findings of the research, a general assessment was made of the activities in the four academic Turkish textbooks in terms of cognitive domain levels and higher-order thinking skills.

1. USAT 1; 44% of the activities contain factual knowledge, 42% conceptual knowledge, 13% procedural knowledge, and only 1% involve upper cognitive knowledge. In terms of cognitive domain levels, 89% of the activities are at lower levels, 10% at the application level, and 1% at the evaluation level. In terms of higher-order thinking skills, 99% of the activities are related to basic thinking skills, and 1% can be associated with critical thinking. Consequently, it can be said that USAT 1 is inadequate in developing higher-order thinking skills. 2. USAT 2; 40% of the activities contain factual knowledge, 44% conceptual knowledge, 16% procedural knowledge, but there is no activity requiring upper cognitive knowledge. In terms of cognitive domain levels, 93% are at lower levels, and 7% are at the application level. There are no activities that will develop higher-order thinking skills. USAT 2 is seen as entirely inadequate in terms of developing higher-order thinking skills. 3. UFSAT; 46% of the activities contain factual knowledge, 35% conceptual knowledge, 13% procedural knowledge, and 6% require the use of upper cognitive knowledge. In terms of cognitive domain levels, 82% are at lower levels, and 18% are at the application, evaluation, and creation levels. Activities that will develop higher-order thinking skills are 5%. Although UFSAT has a more balanced distribution compared to other books, it does not adequately support higher-order thinking skills. 4. AT Social Sciences Section; 71% of the activities contain factual knowledge, 22% conceptual knowledge, 2% procedural knowledge, and 5% require the use of upper

cognitive knowledge. In terms of cognitive domain levels, 92% are at lower levels, and 8% are at the application level. Activities that will develop higher-order thinking skills are 8%. However, it can be said that these skills are inadequately supported. 5. AT Natural Sciences Section; 71% of the activities contain factual knowledge, 22% conceptual knowledge, 6% procedural knowledge, and 1% require the use of upper cognitive knowledge. In terms of cognitive domain levels, 90% are at lower levels, and 10% are at the application, evaluation, and creation levels. Activities that will develop higher-order thinking skills are 1%, indicating that AT Natural Sciences Section is insufficient in supporting higher-order thinking skills.

Discussion and Conclusion

Two studies that focus on sub-text questions in Turkish language textbooks are Sur (2022) and the studies conducted by Sallabaş and Yılmaz (2020). Activities in Turkish language textbooks have been analyzed in terms of grammar (Özkaya, 2020), listening dimension (Kaplan, 2021), and writing dimension (Yıldırım Ö. K., 2020). Activities in Turkish language workbooks have also been addressed in studies by Durukan and Demir (2017) and end-of-theme questions by Çeçen and Kurnaz (2015). The common result reached in all these studies is that the examined elements emphasize the lower cognitive domain levels, and the upper levels are insufficient. In these studies, the ratio of lower levels varies between 62% and 76%, while the upper levels vary between 24% and 38%. These studies cover levels 5, 6, 7, and 8. While an increase in class level is expected to lead to a higher weight of upper-level cognitive processes, there is neither a negative nor a positive relationship between class level and the ratio of upper-level processes. Biçer (2019) found that in Gazi Yabancılar için Türkçe and Yedi İklim textbooks, cognitive processes in Turkish for Gazi Yabancılar are 88% at the lower level and 12% at the upper level; in Yedi İklim, it is 83% at the lower level and 17% at the upper level. These results are similar to the findings of studies on textbooks for Turkish language education in the native language. Academic Turkish textbooks for international students, who are already in university education and are trying to acquire the specialized language of their field, should ideally have higher cognitive domain upper levels. However, this expectation is not confirmed in the study. The textbooks USAT 1, USAT 2, UFAT, and AT, like other textbooks, have very limited upper-level cognitive processes.

Results regarding the forms and proportions of higher-order thinking skills in USAT 1, USAT 2, UFAT, and AT also present a similarly negative view. These textbooks hardly include higher-order thinking skills. Yıldırım and Benzer (2023), who analyzed studies related to higher-order thinking skills in Turkish education, identified numerous studies in this context. In one of these studies, they examined eight Turkish textbooks (Olukçu and Yıldız, 2022).

GİRİŞ

Bir edim olarak dil, belli bir bağlamda ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle dilin kullanım biçimi ve anlam değeri mevcut bağlamdan etkilenmektedir. Günlük konuşma dili, yazı dili ya da edebi dil ayrımları bu açıdan değerlendirilebilir. Bu bağlamda yapılabilecek ayrımlardan biri de konuşma dili ve akademik dil ayrımıdır. Akademik dille ilgili çalışmalar, özellikle batılı ülkelerde daha çok göçmen öğrencilerin eğitimi zemininde sürmektedir (Yağmur, 2020, s. 192). Göçmenlerin ya da yabancıların yaşadıkları ülkenin dili öğrenme sürecindeki en önemli sorunlardan biri de o dilde günlük hayattaki ihtiyaçları karşılamanın ötesine geçmekte sorun yaşanmasıdır. Bir dilde, yazı dilinin gerektirdiği içerik ve üslup özelliklerini başarılı bir şekilde sergilemek günlük dil kullanımının ötesine geçmeyi gerektirmektedir. Soyut ve kavramsal düzeyde düşünmenin, nispeten daha kapsamlı, detaylı ve karmaşık cümle yapılarını başarılı bir şekilde oluşturma ve anlama becerisini ve sözcük dağarcığını gerektirdiği ortadadır. Zwiers'e (2014) göre, akademik dili kullanabilmek açısından dezavantajlı olan ya da bireysel farklılıkları olan (ana akım dışında kalan) öğrencilerin dil eğitiminde ilave tedbirler almak gerekmektedir. Soyut kavramları ve üs düzey düşünme süreçlerini tanıma, tanımlama ve kullanma becerisi olarak anlaşılması gereken ve okul dili ya da akademik dil olarak adlandırılan dil alanında, bu öğrencilerin diğer öğrencilere kıyasla ciddi dezavantajları söz konusudur (Zwiers, 2014, s. 2-5). Türkiye'de de sayıları milyonlara ulaşan göçmenlere ev sahipliği yapılması bakımından meselenin yakından incelenmesi kaçınılmazdır. Türkiye'de ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklular için Türkçe öğretimi faaliyetleri yürütülmektedir. Resmi istatistiklere göre; Türkiye'de 3.559.041 geçici koruma (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023a), 320.140 mülteci ve sığınmacı, 1.308.514 ikamet izanlı statüsünde yabancı yaşamaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023b). Bu sayılar kayıt altına alınmış yabancı uyrukluları yansıtmaktadır. Kayıt altına alınmamış, düzensiz göçmenlerin durumu da düşünüldüğünde Türkiye'de 5 milyon civarında yabancı uyruklunun yaşadığı söylenebilir. Örgün eğitim

kapsamında ilkokuldan üniversiteye kadar tüm kademelerinde bu kitlenin eğitim alması söz konusudur. Üniversite öncesi okul çağındaki yabancı uyruklulardan 977.000'i 2022-2023 eğitim öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda eğitim görmüştür. Esasında bu kapsamdaki okul çağındakilerin sayısının 1.300.000'i aşkın olduğu düşünülmektedir (Keskin, 2023; T24, 2023). Üniversitelere bakıldığında, 2022 yılı istatistiklerine göre, Türkiye'de 300 bin dolayında yabancı uyruklu üniversite öğrencisi olduğu görülmekte, sayı bakımından ilk 3 sırayı Ortadoğu ülkeleri almaktadır. Bu kapsamda başta Suriye (58.213), Irak (16.172), Afganistan (9.203) olmak üzere çeşitli ülkelere öğrenciler bulunmaktadır (Yüksek Öğretim Kurumu, 2023; Keskin, 2023). Rakamlar göz önüne alındığında Türkiye'de yabancı uyruklu öğrencilerin üniversite eğitiminin son derece önemli bir konu olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'de yabancı uyruklu öğrencilerin üniversite düzeyinde eğitim alabilmeleri için Türkçe yeterliliklerini belgelendirmeleri gerekmektedir. Genellikle C1 düzeyinde olmak üzere Türkçe yeterliliklerini belgelendiren öğrenciler üniversite eğitimlerine başlayabilmektedir. Bu öğrencilerin eğitim alacakları bölümlerle ilgili iletişimsel ve terim bilimsel ihtiyaçları söz konusudur. Bu ihtiyaçlar akademik Türkçe öğretimi bağlamında ele alınabilir. Bu kapsamdaki ihtiyaçların giderilmesi adına Türkçe öğretim merkezleri -farklı adlandırmalara rağmen genel itibarıyla TÖMER olarak ifade edilebilirler- faaliyet yürütmektedir. Genellikle TÖMER'ler bünyesinde sosyal bilimler, fen bilimleri ve sağlık bilimleri alanlarında, akademik Türkçe kursları düzenlenebilmektedir. Bunun yanında fakültelerin seçmeli ders olarak okutulan mesleki Türkçe dersleri de yabancı uyruklu öğrencilerin akademik Türkçe ihtiyaçlarının karşılanması bakımından önemlidir. Yabancılar için akademik Türkçe öğretimi konu alanında bilimsel çalışmalar yapılmaktadır. Bu öğrencilerin akademik Türkçe ihtiyaçları, bu alanda yaşanan sorunlar (Demir, 2017; Demiriz ve Okur, 2019; Üstten ve Yılmaz, 2020; Konyar, 2019; Azizoğlu, Tolaman, ve Tulumcu, 2019; Karagöl ve İlgün, 2022) ve bu alanda kullanılan ders kitapları başlıca inceleme konuları olmuştur (Çiftler ve Aytan, 2019; Deniz ve Karagöl, 2019; Göçen, 2021; Morali, 2019). Akademik dilin kullanım açısından esas itibarıyla üç usulü takip ettiği söylenebilir: Karmaşık kavramları tanımlama, üst düzey düşünme süreçlerini gerçekleştirme ve soyut kavram ve ilişkileri belirleme (Yağmur, 2020, s. 193). Dolayısıyla akademik Türkçe öğretiminde temel eğitim materyalleri olarak akademik Türkçe ders kitaplarının kavramsal ilişkiler kurma ve üst düzey düşünme becerilerini kazandıracak bir nitelik sergilemesi gerekmektedir. Akademik Türkçe ders kitaplarının, bu kitaplarda yer bulması gereken kelimeler (Çiftler ve Aytan, 2019; Tüfekçioğlu, 2018), kullanılmış etkinlikler (Göçen, 2021; Deniz ve Karagöl, 2019; Morali, 2019) ile paydaş görüşleri (Demiriz ve Okur, 2019; Karagöl ve Korkmaz, 2021) açısından incelendiği görülmektedir. Standart dil içinde bir varyant olarak akademik dilin üst düzey düşünme becerilerini kullanmakla ilişkili olduğu görülmektedir (Yağmur, 2020; Zwiers, 2014). Buna karşın yabancılar için hazırlanan akademik Türkçe ders kitaplarının üst düzey düşünme becerilerini kazandırmak bakımından ne durumda olduğunu ele alan bir bilimsel çalışma tespit edilmemiştir.

Bu problem durumundan hareketle bu çalışmada akademik Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirme yeterliliklerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın sonuçlarının, başta yabancı uyruklu üniversite öğrencileri olmak üzere akademik Türkçe dil becerileri edinmeye ihtiyaç duyan tüm bireylerin bu kapsamdaki ihtiyaçlarının karşılayacak nitelikte ders kitapları hazırlanmasına katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Türkiye'de akademik Türkçe öğretimi genellikle uluslararası öğrencilere yöneliktir. Bu öğrenciler Türkçeyi yabancı/ikinci dil olarak öğrenmektedirler. Üniversite eğitimi kapsamındaki Türkçe hazırlık kurslarının iletişimsel amaçlar çerçevesinde yürütüldüğü ve C1'in yeterli düzey kabul edildiği görülmektedir. Buna karşılık üniversite öğrencilerinin eğitim hayatında kullanmak durumunda oldukları akademik Türkçenin günlük dilden ayrılan yönleri bulunmaktadır. Standart Türkçenin kullanım bağlamlarından doğan alt alanlarından biri olarak akademik Türkçe, üretici ve alıcı dil becerilerinin akademik bağlamda kullanılmasını içermektedir (Karagöl ve Korkmaz, 2021, s. 201). Alıcı dil becerileri olarak dinleme/izleme ve okuma, sınıf içinde ve dışında ya da akademik ortamlarda bilgiyi anlama ve içselleştirme sürecini kapsamaktadır. Dil kullanımı bir tür bilişsel etkinlik olarak da anlaşılabilir. İnsan zihninin bilişsel alan etkinliklerini bir sıra düzende ele alan araştırmacıların ortaya koyduğu bilişsel alan taksonomileri alan yazında yer bulmaktadır. Bunlardan en çok kabul göreni Bloom taksonomisidir (Uysal, 2022). Bu taksonomi bilişsel süreçleri bir sıra düzen içinde açıklamaktadır. Bireysel açıdan bakıldığında, bu basamaklarda bilişsel işlemler yapabilme durumu, bilişsel beceriler olarak değerlendirilebilir. Akademik dil becerilerinin kullanılması ve geliştirilmesi sürecinde etkin rol oynayan bilişsel becerilere bakıldığında, daha çok üst düzey becerilerin kullanılması gerektiği görülmektedir. Düşünme olgusunun bir bütünsellik sergilediğini unutmamak gerekir. Dolayısıyla bilişsel işlemlerin malzemesi olarak bilgi ve bilgi türlerinin, üst düzey bilişsel basamakların, üst düzey düşünme biçimlerinin ve üst düzey düşünme becerilerinin birlikte ele alınmasında fayda vardır. Bu kapsamda düşünme, düşünme biçimi, düşünme becerileri, bilişsel basamaklar ve bilgi türü kavramları etrafında bir

çerçeve çizilmelidir. İlkesel olarak beyni olan canlıların belli bir düzeyde düşünme kabiliyeti taşıdığı söylenebilir. Buna karşın insanların düşünme biçimi ve düzeyinin bunlarla karşılaştırılamayacak kadar gelişkin olduğu da ortadadır. Öncelikle insan düşünmesine bilinç eşlik etmektedir. Bunun yanında insan düşüncesi kavram üretme ve kavramsal düşünmek bakımından da benzersizdir. Bunun dışında insana özgü düşünme, akıl yürütme sorgulama, anlama, seçme, zihinde düzenleme, çıkarım yapma ve eleştirme gibi özellikler taşımaktadır (Güneş, 2021). TDK Güncel Sözlük'e göre; düşünme, duyum ve izlenimlerden tasarımlardan ayrı olarak aklın bağımsız ve kendine özgü durumu ya da karşılaştırmalar yapma, ayırma, birleştirme, bağlantıları ve biçimleri kavrama yetisidir (2023). Çok boyutlu bir zihinsel faaliyet olarak düşünmenin gerçekleştirilme biçimine göre çeşitli şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Alan yazında düşünme biçimleri, yansıtıcı düşünme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, analitik düşünme, meta bilişsel düşünme, tümevarımsal düşünme, tümdengimsel düşünme, analogik düşünme, yakınsak düşünme, ırsak düşünme, yanal düşünme, dönüşümsel düşünme, hipotetik düşünme, dönüşümsel düşünme şeklinde adlandırılmaktadır (Söylemez, 2018, s. 14-17; Haladyna, 1997). Düşünme biçimlerinde düzeye göre bir ayırım yapmak mümkündür. Bu açıdan üst ve temel düzey düşünme biçimlerinden söz edilebilir. Bireylerin üst düzey düşünmeyi gerçekleştirebildikleri oranda da üst düzey düşünme becerilerine sahip oldukları çıkarımı yapılabilir. Üst düzey düşünme becerileri bu bağlamda ele alındığında bilgiyi bütünleştirilmiş bir dizge olarak organize etmeyi sağlayan, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve yansıtıcı düşünme öne çıkmaktadır (Çevik, 2021; Söylemez, 2018). Dolayısıyla bu çalışmada ele alınacak başlıca üst düzey düşünme becerileri de bunlardır.

1. Yansıtıcı düşünme: Zihnin düşünme sürecinin ürünü olarak düşünce, çeşitli biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Çoğunlukla birey düşüncenin nasıl ve neyden hareketle meydana geldiğinin farkında olmaz. Bazı durumlardaysa düşünceyi meydana getiren süreç ve onun desteklerinin yetkinliğinin irdelenmesi söz konusudur. Bu süreç yansıtıcı düşünme olarak değerlendirilmektedir (Dewey, 2022; Sarıkaya, Yayan, ve Yamaç, 2023; Söylemez, 2018). Bu süreçte düşünme edimi sonucu ortaya çıkan şeyin anlamı ve bu anlamın başka benzer öğelerle ilişkileri dikkate alınmakta, öğrenme ve öğretme sürecine dair olumlu ve olumsuz durumlar belirlenmektedir (Dewey, 2022). Bir bakıma yansıtıcı düşünme bireyin düşünme süreci üzerine düşünmesidir.

2. Yaratıcı düşünme: Yaratıcı düşünme söz konusu olduğunda yaratıcılık kavramı da aklı gelmektedir. Yaratıcı düşünme zihinsel bir etkinlik olarak değerlendirilebilecekken, yaratıcılık hem zihinsel bir etkinlik hem de genel anlamda bir edimdir. Yaratıcı düşünme bireyin bir problem durumu ile karşı karşıya kalması durumunda etkin hale gelmektedir (Sarıkaya, Yayan, ve Yamaç, 2023). Bu noktada problem durumuna yönelik bir çözüm olarak yeni bir düşünce ortaya konulmaktadır. Bu düşünme biçiminde hazırlık evresi, kuluçka evresi, aydınlanma evresi ve değerlendirme evresi olmak üzere dört temel evre birbirini izler. Süreç sonunda da özgün çözümler ve yeni fikirler ortaya çıkmaktadır (Sarıkaya, Yayan, ve Yamaç, 2023, s. 3; Söylemez, 2018).

3. Eleştirel düşünme: Alan yazında eleştirel düşünmeye yönelik çok sayıda tanım olduğu görülmektedir (Akkaş, 2021; Söylemez, 2018). Söylemez (2016) bu tanımları incelemiş ve buradan hareketle eleştirel düşüncenin özelliklerini ortaya koymuştur. Buna göre; Eleştirel düşünme amaçlı ve kasıtlı bir süreçtir, bilgiye dayanır, esneklik içerir, çıkarım ve değerlendirmelere ulaştırır, kuramsaldan çok kılışsal olana odaklanır (Söylemez, 2016). Howell ve Kemp (2022) eleştirel düşünmeyi temelde doğru argüman oluşturma süreci olarak görmektedirler. Howell ve Kemp'e (2022) göre, argüman bir sonuç ile onu gerekçelendiren öncüllerden oluşan bir önermeler kümesi olarak görülebilir. Bu gerekçelendirme ve önermeler arasında ilişki kurma şeklinin mantık kurallarına uygun şekilde yürütülmesi gerekir. Eleştirel düşünme felsefi zeminde bilgilerin kaynağı, doğruluğu ve geçerliliği üzerine yürütülen bir sorgulamadır (Howell & Kemp, 2022; Söylemez, 2018). Eleştirel düşünme ve argüman oluşturmada başlıca sorunlar aldattıcı muhakemelere başvurulması ve retoriğe sapılmasıdır (Howell & Kemp, 2022). Eğitim açısından eleştirel düşünme öğrencilerin eleştirel düşünme yetkinliğine ve öğretim uygulamaları ile gerçek dünyanın etkileşimlerine odaklanmaktadır. Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve yansıtıcı düşünme birbirlerinden keskin hatlarla ayıramadığı birçok ortak nokta taşımaktadır. Bu üst düzey düşünme biçimlerinden yansıtıcı düşünme, süreç bakımından eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünmeyi kapsamaktadır (Altın ve Saracaloğlu, 2018). Eğitim ve öğrencilerin düşünme becerileri söz konusu olduğunda Bloom ve bu konudaki görüşleri son derece önemlidir (Akkaş, 2021). Düşünme biçim ve becerilerinin temellerini anlamak adına, zihnin bilişsel işlemlerinin çeşitli düzeyleri ve bu işlemlerde kullanılan bilgi türlerine bakmak gerekmektedir. Bu kapsamda Bloom ve çalışma arkadaşlarının ortaya koyduğu bir çerçeve olarak bilişsel alan basamakları ve bilgi türleri son derece işlevseldir. Bloom'un 1956 yılındaki bilişsel alan taksonomisi 2000 yılında çalışma arkadaşlarının da katkılarıyla yenilenmiş ve son halini almıştır (Anderson ve diğerleri, 2000; Bloom et al., 1956). Bilişsel alan basamakları ve bilgi türleri bir sıra düzen halinde Tablo 1'de görülebilir.

Tablo 1
Yenilenmiş Bloom taksonomisi

	Bilgi Türleri			
	Olgusal	Kavramsal	İşlemsel	Üst bilişsel
Bilişsel alan basamakları				
Alt düzey				
Hatırlama	x	x	x	x
Anlama	x	x	x	x
Uygulama	x	x	x	x
Üst düzey				
Çözümleme	x	x	x	x
Değerlendirme	x	x	x	x
Yaratma	x	x	x	x

(Anderson ve diğerleri, 2000)

Tablo 1’de görüldüğü üzere, bilişsel alan taksonomisi iki eksenle anlaşılabilir: Bilişsel alan basamakları ve bilgi türleri. Bilgi türleri, olgusal bilgi, kavramsal bilgi, işlemsel bilgi, üst bilişsel bilgi ya da biliş ötesi bilgi türleridir. Olgusal bilgi belli bir konu, kavram ya da olgunun bilgisidir. Bu öğelerin arasında kurulan tümel ilişkilerin bilgisi kavramsal bilgidir. Akademik dil bağlamında kavramsal bilgi olarak terimler öncelikle akla gelmelidir. İşlemsel bilgi bir işlemin gerçekleştirilmesi için gereken bilgiler bütünüdür. Üst bilişsel bilgi, bir bireyin öğrendikleri şeyler ya da öğrenme sürecine nesnel bir şekilde bakabilmesiyle ortaya çıkan bir bilgi türüdür (Anderson ve diğerleri, 2000). Bilişsel işlem basamaklarından hatırlama, hazır halde verilen, bir tür ezbere dayalı bilgi kullanma biçimidir. Anlama basamağı, yorumlama, örneklendirme, özetleme, sonuç çıkarma gibi işlemlerin yapıldığı bir bilişsel basamaktır. Uygulama basamağında, eldeki bilgilerle bir işlem gerçekleştirme durumu söz konusudur. Analiz ya da çözümleme basamağında bir konu, olgu ya da nesne bileşenlerine ayrılır. Bileşenler arasındaki çok katmanlı ilişkiler tanımlanır. Üst düzey düşünme becerilerinden analitik ya da çözümleyici düşünme bu tür bilişsel işlemlerin etkin kullanıldığı bir düşünme biçimidir. Bu tip bilişsel işlemler çözümleyici düşünme ile ilgili olmaktadır. Değerlendirme basamağında çözümleme basamağındaki bilişsel işlemlere ek olarak bir ölçüt ya da temelden hareket ederek yargılar üretilmesi söz konusudur. En üst aşama olarak yaratma basamağında yeni bir ürün, yargı ortaya konulmak durumundadır. Bu noktada özgünlük son derece belirleyicidir. Bu araştırmada üst düzey düşünme ile ilişkileri bakımından bilişsel alanın üst düzey basamakları olan çözümleme, değerlendirme ve yaratma, inceleme kapsamına alınmış, alt düzey basamakları kapsam dışında tutulmuştur. Bu çalışmanın amaçları ve kavramsal çerçeve göz önünde bulundurularak daha ayrıntılı bir inceleme yapabilmek adına 5 araştırma sorusu belirlenmiştir:

1. Uluslararası Öğrenciler için Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe 1 ders kitabındaki etkinliklerin üst düzey düşünme becerileri ve kullanılan bilgi türlerine göre durumu nasıldır?
2. Uluslararası Öğrenciler için Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe 2 ders kitabındaki etkinliklerin üst düzey düşünme becerileri ve kullanılan bilgi türlerine göre durumu nasıldır?
3. Uluslararası Öğrenciler için Fen ve Sağlık Bilimlerinde Akademik Türkçe 3 ders kitabındaki etkinliklerin üst düzey düşünme becerileri ve kullanılan bilgi türlerine göre durumu nasıldır?
4. Akademik Türkçe ders kitabının sosyal bilimler bölümü etkinliklerinin üst düzey düşünme becerileri ve kullanılan bilgi türlerine göre durumu nasıldır?
5. Akademik Türkçe ders kitabının fen bilimleri bölümü etkinliklerinin üst düzey düşünme becerileri ve kullanılan bilgi türlerine göre durumu nasıldır?

YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada akademik Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin üst düzey düşünme becerileri açısından sahip olduğu görünümün ve bilişsel alan basamaklarından hangilerine karşılık geldiğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bilimsel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan üç tür bilgi toplama yöntemi; görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesidir. Çalışma kapsamında bir doküman olarak akademik Türkçe ders kitapları incelenmiştir. Doküman incelemesi yönteminde resmi ya da özel mahiyetteki belgelerin toplanması, dizgesel olarak incelenmesi ve değerlendirilmesi esastır (Ekiz,

2020). Doküman incelemesi yöntemine uygun olarak bu süreçte dokümanların bulunma, çalışma amacına uygunluğunun kontrol edilmesi, dokümanların incelenmesi, kodlama sistematığı oluşturulması ve veri analizi yapılması şeklinde bir sıra izlenmiştir (Sak, Sak, Şendil, ve Nas, 2021, s. 234-237). Araştırma modeli ve elde edilen, çözümlenen verilerin niteliği açısından bu araştırma bir nitel araştırmadır. Ayrıca, bu araştırma durum çalışması özellikleri göstermektedir. Zira bu türdeki araştırmalarda, araştırmacılar bizzat yaşamın içinde ya da belli bir zaman diliminde ve mekânda sınırlandırılmış durumlar hakkında çok boyutlu bilgi kaynaklarından yararlanarak, derinlemesine bilgi toplamakta ve bu bilgileri çözümlenmektedir (Creswell, 2013, s. 97). Bu tür çalışmalarda verilerin çözümlenmesinde veri setleri üzerinde tümevarım ve tümdengelimli düşünmek suretiyle örüntü ve temalar ortaya çıkarılmaktadır (Creswell, 2013, s. 44). Araştırma desenin özelliklerine uygun olarak, örneklem seçimi, kodlama çerçevesi oluşturulması, doküman incelemesi, betimsel veri analizi çalışmaları yapılmıştır. Bu sürece ilişkin detaylar alt başlıklarda gösterilmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırma kapsamındaki örnekleme biçimi, amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örneklemdir. Bu tür örneklemlerde belli ölçütleri sağlayan durumların belirlenmesi ve örnekleme olarak seçilmesi söz konusudur (Patton, 2018). Uluslararası öğrencilerin akademik Türkçe derslerinde kullanılmak üzere hazırlanmış ve bu amaçla kullanılmakta olan 11 adet ders kitabı mevcuttur (Eryılmaz, 2023). Bu araştırmanın inceleme nesnesi bu kitaplar arasından seçilen 4 ders kitabıdır. Bunlar; Uluslararası Öğrenciler için Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe 1 (USAT 1), Uluslararası Öğrenciler için Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe 2 (USAT 2), Uluslararası Öğrenciler için Fen ve Sağlık Bilimlerinde Akademik Türkçe 3 (UFSAT), Akademik Türkçe (AT) ders kitaplarıdır. Bu kitaplardan 3 tanesi (USAT 1, USAT 2, UFAT) bir set oluşturacak şekilde, 1 tanesi (AT) ise müstakil olarak yayımlanmıştır. Kitapların bibliyografik bilgileri, içeriği oluşturan tema ve disiplinler ile metin ve etkinlik sayılarına dair betimsel istatistikler Tablo 2’de paylaşılmıştır.

Tablo 2

Uluslararası öğrenciler için akademik Türkçe ders kitapları

Ders kitabı	Yazar	Tema sayısı	Metin sayısı
USAT 1	Yılmaz ve Dğr., 2018	7	16
USAT 2	Yılmaz ve Dğr., 2018	7	16
UFSAT	Yılmaz ve Dğr., 2018	12	16
AT	Karatay ve Dğr., 2019	16	115

Tablo 2’de görülen USAT 1’in 7 teması, edebiyat, felsefe, filoloji, tarih, psikoloji, arkeoloji ve ilahiyattır. USAT 2’nin 7 teması, insan kaynakları, ekonomi, iktisat, uluslararası ilişkiler, pazarlama, maliye, radyo-Tv ve sinemadır. UFSAT’ın 8 teması fizik, kimya, biyoloji, eczacılık, tıp, sağlık yönetimi, endüstri mühendisliği, elektrik elektronik mühendisliğidir. AT’nin, genel kültür, tarih, sanat, hukuk, ekonomi, felsefe, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, ahlak/etik, hobiler ve boş zaman, tıp, teknoloji, sağlık ve ilaçlar, çevre ve hukuk olmak üzere 16 teması mevcuttur. Buna göre ders kitaplarının temaları genel itibarıyla kapsam bakımından birbiriyle örtüşmektedir.

Tablo 3

Uluslararası öğrenciler için akademik Türkçe ders kitapları etkinlikleri

	Ders kitabı			
	USAT 1	USAT 2	UFSAT	AT
Beceri alanı				
Dinleme	8	8	8	63
Konuşma	8	8	8	200
Okuma	28	33	40	433
Yazma	16	16	16	100
Toplam	60	65	72	796
Genel toplam	993			

Tablo 3’te görüldüğü üzere inceleme nesnesi olan 4 ders kitabında toplam 993 etkinlik, bilgi türleri, bilişsel alan üst basamakları ve üst düzey düşünme becerileri açısından incelenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada akademik Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin bilgi türleri, bilişsel alan üst basamakları ve üst düzey düşünme becerileri açısından incelenmesi sürecinde önceden belirlenmiş bir tematik çerçeveye göre çözümlene yapılmıştır. Bu tür bir çözümlene betimsel analiz olarak adlandırılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 239). Yıldırım ve Şimşek (2016) betimsel analizin 4 aşamada yürütülmesini önermektedir. Bu araştırmada buna uygun bir çözümlene süreci yürütülmüştür:

1. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: Araştırma soruları ve araştırmanın kavramsal çerçevesinden hareketle çözümlene süreci için bir kodlama çerçevesi oluşturulmuştur. Öncelikle alan yazın ilgili kavramlar açısından incelenmiştir.

Bilgi türleri, bilişsel alan basamakları ve üst düzey düşünme becerileri ile ilgili olarak güçlü bir uzlaşım söz konusu olmasa da tanım ve tariflerin benzerlik gösterdiği taraflar vardır. İncelemenin ardından verileri kodlayacak Türkçe eğitimi alan uzmanları (Araştırmacı dahil 3 kişi), bilgi türleri, bilişsel alan üst basamakları ve üst düzey düşünme becerilerinin kendi aralarında belli oranlarda ilişkili olduklarını değerlendirerek, buradan hareketle bir kodlama çerçevesi belirlemiştir.

Bilişsel alan basamaklarının belirlenme ölçütü, kullanılan bilgi türleri ve bu bilgiyi kullanma biçimleri olmuştur. Üst düzey düşünme becerilerinin belirlenmesinde belli bilişsel alan basamaklarının düşünme biçimlerini içermesi ölçüt olarak ortaya çıkmıştır. Bahsedilen öğeleri sembolleştirmek suretiyle aralarındaki ilişkileri formülleştirmek de mümkündür. Buna göre olgusal bilginin *a*, kavramsal bilginin *b*, işlemsel bilginin *c* ve üst bilişsel bilginin *d* olduğu varsayılsın.

Çözümlene \mathcal{C} ise, \mathcal{C} ; *a*, *b*, *c*'nin bir ya da birkaçından oluşan bir bütünün bileşenlerine ayrılması ve parçalar arasında bağıntılar kurulmasıdır. Değerlendirme \mathcal{D} ise, \mathcal{D} ; *a*, *b*, *c*'nin bir ya da birkaçından oluşan bir bütünün bileşenlerine ayrılması ve parçalar arasında belli bir ölçüt temelinde bağıntılar kurulup yargılar üretilmesidir. Yaratma \mathcal{Y} ise, \mathcal{Y} ; *a*, *b*, *c*, *d*'nin bir ya da birkaçından oluşan bir bütünün bileşenlerine ayrılması ve parçalar arasında kurulan bağıntılarla özgün yargılar, ölçütler oluşturulmasıdır.

Eleştirel düşünme, \mathcal{C} ve \mathcal{D} 'yi içererek *a*, *b*, *c*'nin bir ya da birkaçını kullanarak belli yargı ya da ürünlere dair eleştirel değerlendirme süreci yürütmektir. Yaratıcı düşünme, \mathcal{Y} basamağında, *a*, *b*, *c* ya da *d*'nin bir ya da birkaçını kullanarak belli bir bağlamda düşünsel ve sanatsal ürünler ortaya koymaktır. Yansıtıcı düşünme: \mathcal{C} , \mathcal{D} ve \mathcal{Y} 'yi içermek suretiyle *a*, *b*, *c* ya da *d*'nin bir ya da birkaçını kullanarak belli bir bağlamda düşünsel ve sanatsal ürünler ortaya koymak ve bu yaratım sürecine dair öz bilince sahip olmaktır. Bu çalışmada, buradaki kavramlar, incelenen etkinliklerin kodlanması süreciyle ilgili bu genel çerçevedeki bağlamlarıyla sınırlandırılmıştır. Üst düzey düşünme becerileriyle ilişkili olarak kodlanan etkinliklerden örnekler Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4.

Kodlama örnekleri

Üst düzey düşünme becerisi	Etkinlik
Eleştirel düşünme	... Ötenazi, tedavisi mümkün olmayan kronik hastalıklarda, hayattan umudunu kesmiş hastanın, ağrısız bir metotla hayatının sona erdirilmesidir. ... Aktif ötenazi ve pasif ötenazi olarak ikiye ayrılmaktadır. ... Siz ötenazi hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce ötenazinin hangi durumlarda hangi şekilde uygulanması gerekir?
Yaratıcı düşünme	... Bir hastanede müdür olduğunuzu varsayın. Hastanenizde ne gibi hususlara dikkat edersiniz. Çalışanlarınızın nelere dikkat etmesini isterdiniz? Hastanenizde nasıl bir ekonomik politika izlerdiniz?
Yansıtıcı düşünme	Yansıtıcı düşünme kapsamında etkinlik tespit edilmediği için örnek olarak sunulmamıştır.

Kodlama çerçevesi, ilgili bileşenleri ve kodlama ölçütleri Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5

Kodlama çerçevesi

Kodlama ölçütü	
Bilgi Türü	
Olgusal bilgi	Etkinlik, çoğunlukla olay, olgu ya da durumla ilişkili bilgileri kullanmayı gerektiriyor.
Kavramsal bilgi	Etkinlik, çoğunlukla belli kavramlara dair bilgileri kullanmayı gerektiriyor.
İşlemsel bilgi	Etkinlik, çoğunlukla bir işlemin gerçekleştirilmesiyle ilişkili bilgileri kullanmayı gerektiriyor.
Üst bilişsel bilgi	Etkinlik, çoğunlukla öz eleştiri, öz değerlendirme, öz disiplin, gibi bireyin kendi öğrenmeleriyle ilişkili bilgileri kullanmayı gerektiriyor.
Üst düzey bilişsel basamak	
Çözümleme/Analiz	Etkinlikte, olgusal, kavramsal ve işlemsel bilgi kullanılır. Etkinlikte, bir olgu, kavram ya da süreci meydana getiren bileşenler belirlenir, düzenlenir ilişkilendirilir.
Değerlendirme	Etkinlikte, olgusal, kavramsal, işlemsel ve üst bilişsel bilgiler kullanılır. Etkinlikte, çözümlemeye ilişkin özelliklerin yanında bu işlemlerin bir ölçütle yapılması ve bir yargıya ulaşılması gerekir.
Yaratma	Etkinlikte, olgusal, kavramsal, işlemsel ve üst bilişsel bilgiler kullanılır. Etkinlik, değerlendirme basamağı özelliklerine ek olarak ortaya çıkan yargı veya ürünün ön görülmemiş, özgün bir nitelik taşıyacak biçimde olmalıdır.
Üst düzey düşünme	
Eleştirel düşünme	Etkinlik, çözümleme ve değerlendirme basamağını içermelidir. Etkinlikte, bir ölçüte dayalı olarak verilen durum, olay, olgu ve kavramların çözümlenmesi ve doğru muhakeme kurallarına uygun bir yargıya ulaşılmasına imkân verilmelidir.
Yaratıcı düşünme	Etkinlik, yaratma basamağını içermelidir. Etkinlik, verilen problem durumu, olay, olgu ya da kavrama dair özgün yollar, çözümler ve ürünler ortaya koyacak bir nitelikte olmalıdır.
Yansıtıcı düşünme	Etkinlik, çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarının tümünü içermelidir. Etkinlikte, verilen problem durumu, olay, olgu ve kavramların çözümlenmesi, yargıya ulaşılması süreci, bireyin sürece yönelik öz değerlendirmesi eşliğinde gerçekleştirilebilir olmalıdır.

Kodlayıcılar, etkinliklerin kodlanmasında yukarıdaki ölçütleri esas almıştır. Bilişsel alan basamaklarının belirlenmesinde üst basamaklar ayrı ayrı ele alınmış, alt basamaklar tek başlık altında toplanıp değerlendirme dışında tutulmuştur. Düşünme becerileri kısmında, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve yansıtıcı düşünmeyle ilişkili etkinlikler belirlenmiş, bunun dışında kalan tüm etkinlikler temel düşünme becerileri adı altında değerlendirilmiştir.

2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Veri analizi geçerliğini sağlamak adına bu aşama, araştırma amacının gerektirdiği alan yazın bilgi ve tecrübesine sahip 3 araştırmacı ile yürütülmüştür. Güvenirliği sağlamak adına araştırmacıların kodlamaları ile ilgili olarak kodlayıcılar arası uyuma bakılmıştır (Huberman & Miles, 1994). Bu uyum Miles ve Huberman (1994) formülü olarak bilinen bir formülle hesaplanabilmektedir. Bu formülde $\Delta = C \div (C + \delta) \times 100$ şeklinde bir denklem belirlenmiştir. Formülde, Δ : Güvenirlik C: Uzlaşılan görüşler sayısı, δ : Uzlaşılamayan görüşler sayısı anlamına gelmektedir. Buna göre üst düzey bilişsel basamakların kodlanmasında %94, üst düzey düşünme becerilerinin kodlanmasında %89 sonuçları elde edilmiştir. Araştırmacıların ayrı ayrı yaptıkları kodlamalar karşılaştırılmış, tüm etkinlikler ve bunlara ilişkin kodlamalar değerlendirilmiştir. Sonraki aşamada kodlamaların bütünleştirilmesi aşamasına geçilmiştir. Buna göre, ihtilafli kodlamalarda çoğunluğun kararı esas alınmıştır. Bu şekilde etkinlik kodlamaları bütünleştirilmiştir.

3. Bulguların tanımlanması: Bu aşamayla ilgili olarak çözümlenen verilerin gruplanması çalışması yapılmıştır. Veri seti ders kitapları bazında 5'e bölünmüştür. Bu bölümler de üst düzey düşünme becerileri, bilişsel alan basamakları ve bilgi türlerine göre üçe bölünmüştür. Bulguların tanımlanması adına hangi ders kitabında kaç adet ve hangi oranda etkinliğin hangi beceri veya alana denk geldikleri istatistiksel olarak ortaya konulmuştur.

4. Bulguların yorumlanması: Bu kapsamda tanımlanan bulgular, araştırmanın bulgular bölümünde açıklanmış, anlamlandırılmış ve ilişkilendirilmiştir. Esas itibarıyla araştırmada Miles & Huberman (2016), Merriam (2015) ve Yıldırım ve Şimşek'in (2016) nitel verilerin analizine yönelik önerilerinden bir senteze ulaşılmıştır. Buna göre nitel veri analizinde, verilerin yorumlanmasında tümevarımsal ve tümdengelimsel süreçler işe koşulabilmektedir. Bu araştırmada bilişsel alan basamakları ve üst düzey düşünme becerileri konularıyla ilişkili alan yazının incelenmesi ve bu incelemeden hareketle bir çerçeve belirlenmesi bakımından tümevarımsal; bu çerçeveye dayanarak veri setinde üzerinde çözümlemeler yapılması bakımından tümdengelimsel bir süreç yürütülmüştür.

BULGULAR

USAT 1, USAT 2 ve UFAT'ın içeriğinde metin öncesinde *Hazırlık Çalışmaları*, metin ve metinden sonra A, B, C, D, E ve F bölümlerinde metinle ilgili etkinlikler bulunmaktadır. *Hazırlık Çalışmaları* genellikle konuşma etkinliğidir. Bu etkinliklerin de genellikle bilişsel alan alt basamaklarında ve temel düşünme becerileri kategorilerinde olduğu tespit edilmiştir. A bölümü çoktan seçmeli, B bölümü doğru-yanlış, C bölümü eşleştirme, D bölümü boşluk doldurma, E bölümü boşluk doldurma, sıralama ya da çoktan seçmeli biçimlerinde etkinliklerden oluşmaktadır. Bunlar da genellikle bilişsel alan alt basamakları ve temel düşünme becerilerine denk gelmektedir. F bölümünde yazma ve dinleme etkinlikleri bulunmaktadır. Tespit edilen bilişsel alan üst basamakları ve üst düzey düşünme becerileri genellikle bu bölümdeki yazma etkinliklerinde tespit edilmiştir. AT'de sosyal bilimler ve fen bilimleri bölümlerinin tamamı aynı içerik tasarımına sahiptir. Buna göre, metin öncesi *Hazırlık* bölümü, metin ve metinle ilişkili 4-5 okuma etkinliği, ardından sırasıyla 1 konuşma ve 1 yazma etkinliği bulunmaktadır. *Hazırlık* bölümünde diğer kitaplarda olduğu gibi çoğunlukla bilişsel alan alt basamaklarında ve temel düşünme becerileri kapsamında değerlendirilmiş etkinlikler yer almaktadır. Okuma ve dinleme etkinliklerinde de durum aynıdır. Bilişsel alan üst basamakları ve üst düzey düşünme becerileri kapsamında olduğu tespit edilmiş olan etkinliklerin çoğu yazma etkinlikleridir. Dolayısıyla tüm ders kitaplarında yazma etkinlikleri, bilişsel alan üst basamaklarını içerme ve üst düzey düşünme becerilerini kullandırma bakımından oldukça başarılıdır. Dinleme, okuma ve konuşma etkinliklerinin bu bağlamdaki görünümü olumsuzdur. Araştırma soruları temelinde bulgular 5 başlık altında incelenmiştir. Bu bölümlerde USAT 1, USAT 2, UFAT ve AT'nin içerdiği etkinliklerin bilgi türleri, bilişsel alan basamakları ve düşünme becerileri açısından durumunu gösteren araştırma bulguları sunulmakta ve yorumlanmaktadır.

1. USAT 1'de Bilişsel Alan Basamakları ve Üst Düzey Düşünme Becerileri

Uluslararası Öğrenciler için Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe 1 ders kitabındaki (USAT 1) etkinliklerin üst düzey düşünme becerileri ve kullanılan bilgi türlerine göre durumu gösteren Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 6

USAT 1 etkinliklerinin bilgi türleri, bilişsel alan basamakları ve üst düzey düşünme becerilerine göre dağılımı

	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Toplam</i>
Bilgi Türü			
Olgusal	26	44	
Kavramsal	25	42	60
İşlemsel	8	13	
Üst bilişsel	1	1	
Bilişsel alan basamağı			
Alt basamaklar	53	89	
Çözümleme	6	10	60
Değerlendirme	1	1	
Yaratma	0	0	
Düşünme becerileri			
Temel düşünme	59	99	
Eleştirel düşünme	1	1	60
Yaratıcı düşünme	0	0	
Yansıtıcı düşünme	0	0	

Tablo 6'ya göre USAT 1'de yer alan etkinlikler %44 olgusal, %42 kavramsal, %13 işlemsel, %1 üst bilişsel bilgi içermektedir. Buna göre bu kitabın etkinliklerinde öğrenciden çoğunlukla kavramsal ve olgusal bilgi kullanması beklenmektedir. İşlemsel bilgi ve özellikle üst bilişsel bilgi türlerini gerektiren etkinlikler ise kısıtlı kalmaktadır. Bilişsel alan basamaklarına bakıldığında etkinliklerin %89 oranında alt basamaklarda olduğu görülmektedir.

Üst basamaklar olarak değerlendirilen, çözümleme %10, değerlendirme %1 oranındadır. Dolayısıyla %11 oranında üst basamak bilişsel düzeyde işlemler gerektiren etkinlik tespit edilmiştir. Yaratma basamağına denk gelen herhangi bir etkinlikse tespit edilmemiştir. Bulgulara göre, etkinlikler yüksek oranda alt düzey basamaklarda kalmaktadır. Yalnızca %11 üst düzey bilişsel basamaklarla ilişkilendirilen

etkinlik bulunması bakımından USAT 1’de akademik Türkçe becerilerinin gelişimi açısından olumsuz bulgular elde edildiği yorumu yapılabilir.

Üst düzey düşünme becerileri açısından %99 oranda temel düşünme becerileri; %1 oranında, üst düzey düşünme becerilerini gerektiren etkinlikler tespit edilmiştir. Bu da yalnızca eleştirel düşünme ile ilişkilendirilebilecek 1 adet etkinliktir. Bu etkinlik USAT 1’de bulunan öğretici metinlerin özellikleri ve öğretici metin yazımı bölümlerinin ardından gelen ve *Kendi ilgi alanınıza uygun bir öğretici metin oluşturunuz, metninizin öğretici metin özelliklerine uygun olup olmadığını arkadaşlarınızla tartışınız* yönergesini içeren bir etkinliktir. Yetkin düzeyde akademik Türkçe becerilerine sahip olmanın gerekli göz önüne alındığında, USAT 1’in üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek bakımından son derece yetersiz olduğu görülmektedir.

2. USAT 2’de Bilişsel Alan Basamakları ve Üst Düzey Düşünme Becerileri

Uluslararası Öğrenciler için Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe 2 ders kitabındaki (USAT 2) etkinliklerin üst düzey düşünme becerileri ve kullanılan bilgi türlerine durumu Tablo 7’dir.

Tablo 7

USAT 2 etkinliklerinin bilgi türleri, bilişsel alan alt basamakları ve üst düzey düşünme becerilerine göre dağılımı

	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Toplam</i>
Bilgi Türü			
Olgusal	26	40	
Kavramsal	29	44	65
İşlemsel	10	16	
Üst bilişsel	0	0	
Bilişsel alan basamağı			
Alt basamaklar	60	93	
Çözümleme	5	7	65
Değerlendirme	0	0	
Yaratma	0	0	
Düşünme becerileri			
Temel düşünme	65	100	
Eleştirel düşünme	0	0	65
Yaratıcı düşünme	0	0	
Yansıtıcı düşünme	0	0	

USAT 2’de yer alan etkinlikler %40 olgusal, %44 kavramsal, %16 işlemsel bilgi içermektedir. Hiçbir etkinlik üst bilişsel bilgi gerektirecek biçimde oluşturulmamıştır. Buna göre USAT 2 etkinliklerinde, kavramsal ve olgusal bilgilere ağırlık verilmiştir. Daha sonra işlemsel bilgi gelmektedir. USAT 1’de olduğu gibi üst bilişsel bilgi türlerini gerektiren etkinlik yoktur. Etkinliklerin %93’ü bilişsel alanın alt basamaklarına denk gelmektedir. Geriye kalan etkinliklerin %7’si çözümleme düzeyindedir. Değerlendirme ve yaratma basamağında herhangi bir etkinlik yoktur. USAT 2’de etkinlikler yüksek oranda alt düzey basamaklardadır.

Üst düzey bilişsel basamaklarla ilişkilendirilen etkinlikler %7’dir. Buna göre USAT 2’de akademik Türkçe becerilerinin geliştirecek üst düzey bilişsel işlem gerektiren etkinliklerin yetersiz olduğu söylenebilir. Üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek hiçbir etkinlik tespit edilmemiştir. Buna göre USAT 2 üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek bakımından tamamen yetersizdir.

3. UFSAT’ta Bilişsel Alan Basamakları ve Üst Düzey Düşünme Becerileri

Uluslararası Öğrenciler için Fen ve Sağlık Bilimlerinde Akademik Türkçe 3 ders kitabındaki (UFSAT) etkinliklerin üst düzey düşünme becerileri ve kullanılan bilgi türlerine göre durumu nasıldır? araştırma sorusuna dair bulgu ve yorumlar yer almaktadır.

Tablo 8

UFSAT etkinliklerinin bilgi türleri ve üst düzey düşünme becerilerine göre dağılımı

	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Toplam</i>
Bilgi Türü			
Olgusal	32	46	
Kavramsal	25	35	72
İşlemsel	10	13	
Üst bilişsel	5	6	
Bilişsel alan basamağı			
Alt basamaklar	59	82	
Çözümleme	6	9	72
Değerlendirme	4	5	
Yaratma	3	4	
Düşünme becerileri			
Temel düşünme	67	95	
Eleştirel düşünme	2	2	72
Yaratıcı düşünme	3	3	
Yansıtıcı düşünme	0	0	

Tablo 8'e göre UFSAT etkinlikleri %46 olgusal, %35 kavramsal, %13 işlemsel ve %6 üst bilişsel bilgi kullanımını gerektirmektedir. UFSAT etkinliklerinde, USAT 1 ve USAT 2'de olduğu gibi kavramsal ve olgusal bilgiler çoğunlukla kullanılmaktadır. Bu kitaplara nispeten işlemsel bilgi ve üst bilişsel bilgi gerektiren etkinlikler daha fazladır. Yine de dengeli bir dağılım olmadığı söylenebilir.

Bilişsel alan basamaklarına bakıldığında %82 bilişsel alanın alt basamaklarına denk gelen etkinlikler vardır. Çözümleme, %9; değerlendirme, %5 ve yaratma, %4 oranındadır. UFSAT etkinlikleri de yüksek oranda alt düzey basamaklara hitap etmektedir.

Üst düzey bilişsel basamaklarla ilişkilendirilen etkinlikler %18'dir. Diğer kitaplara oranla daha dengeli bir dağılım söz konusudur. Buna rağmen üst düzey basamaklara denk gelen etkinlikler yetersiz kalmaktadır. Etkinlikler %95 temel düşünce becerilerine denk gelmektedir. Üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek hiçbir etkinlik %5 oranındadır. Bunların %2'si eleştirel düşünme becerisi, %3 yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye ve kullanmaya yöneliktir. Buna göre UFAT üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek bakımından nispeten daha başarılı olmakla birlikte esasında yetersiz kalmaktadır.

4. AT'nin Sosyal Bilimler Bölümünde Bilişsel Alan Basamakları ve Üst Düzey Düşünme Becerileri

Akademik Türkçe ders kitabının (AT) sosyal bilimler bölümündeki etkinliklerin üst düzey düşünme becerileri ve kullanılan bilgi türlerine göre durumunu gösteren Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 9

AT sosyal bilimler bölümü etkinliklerinin bilgi türleri ve üst düzey düşünme becerilerine göre dağılımı

	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Toplam</i>
Bilgi Türü			
Olgusal	383	71	
Kavramsal	118	22	
İşlemsel	10	2	538
Üst bilişsel	27	5	
Bilişsel alan basamağı			
Alt basamaklar	491	92	
Çözümleme	40	7	538
Değerlendirme	7	1	
Yaratma	0	0	
Düşünme becerileri			
Temel düşünme	533	99	
Eleştirel düşünme	5	1	538
Yaratıcı düşünme	0	0	
Yansıtıcı düşünme	0	0	

Tablo 9'a göre AT sosyal bilimler bölümü etkinlikleri %71 olgusal, %22 kavramsal, %2 işlemsel ve %5 üst bilişsel bilgi kullanımını gerektirmektedir. AT sosyal bilimler bölümü etkinliklerinde, olgusal bilgilere ağırlık verilmiştir. Daha sonra kavramsal bilgi, üst bilişsel bilgi ve işlemsel bilgiler gerektiren etkinlikler vardır. Etkinliklerin %92'si bilişsel alanın alt basamaklarına denk gelmektedir. Geriye kalan

etkinliklerin %7'si çözümlene düzeyinde, %1'i değerlendirme düzeyindedir. Yaratma basamağında etkinlik tespit edilememiştir. Dolayısıyla etkinlikler %8 oranında üst düzey bilişsel işlemlerin kullanılmasını gerektirecek niteliktedir. AT sosyal bilimler bölümü çoğunlukla bilişsel alan alt basamaklarında işlemler yapmaya elverişli etkinlikler içermektedir. Değerlendirme basamağındaki 1 adet etkinlik hariç tutulursa, değerlendirme ve yaratma basamağında herhangi bir etkinliğin tespit edilememiş olması olumsuz bir durum olarak öne çıkmaktadır. Düşünme becerileri %99 oranıyla hemen hemen tamamen temel düşünme becerileri olarak tespit edilmiştir. Üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek hiçbir etkinlikler %1'dir.

5. AT'nin Fen Bilimleri Bölümünde Bilişsel Alan Basamakları ve Üst Düzey Düşünme Becerileri

Akademik Türkçe ders kitabının (AT) fen bilimleri bölümündeki etkinliklerin üst düzey düşünme becerileri ve kullanılan bilgi türlerine göre durumu Tablo 10'dadır.

Tablo 10

AT fen bilimleri bölümü etkinliklerinin bilgi türleri, bilişsel alan alt basamakları ve üst düzey düşünme becerilerine göre dağılımı

	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Toplam</i>
Bilgi Türü			
Olgusal	183	71	
Kavramsal	53	22	
İşlemsel	18	6	258
Üst bilişsel	4	1	
Bilişsel alan basamağı			
Alt basamaklar	227	90	
Çözümlene	22	8	
Değerlendirme	5	1	258
Yaratma	4	1	
Düşünme becerileri			
Temel düşünme	256	99	
Eleştirel düşünme	2	1	
Yaratıcı düşünme	0	0	258
Yansıtıcı düşünme	0	0	

AT fen bilimleri bölümü etkinlikleri, %71 olgusal, %22 kavramsal, %6 işlemsel ve %1 üst bilişsel bilgi kullanımını gerektirmektedir. AT fen bilimleri bölümü, AT sosyal bilimler bölümü gibi olgusal bilgilere ağırlık vermektedir. Kavramsal bilgiler daha dengeli bir şekilde yer bulurken, işlemsel ve üst bilişsel bilgi türlerine yeterince yer verilmediği söylenebilir.

Bilişsel alan basamaklarına bakıldığında %90 bilişsel alanın alt basamaklarına denk gelen etkinlikler vardır. Çözümlene, %8; değerlendirme, %1 ve yaratma, %1 oranındadır. AT fen bilimleri bölümü yüksek oranda alt düzey basamaklara hitap etmektedir. Üst düzey bilişsel basamaklarla ilişkilendirilen etkinliklerin oranı %10'dur. Dolayısıyla bu ders kitabının da üst düzey bilişsel işlemlerin kullanımı gerektiren etkinlikler içermek bakımından yetersiz kaldığı yorumu yapılabilir. Etkinliklerin %99 temel düşünce becerilerinin kullanımını gerektirdiği görülmektedir. Üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek etkinlikler hemen hemen yoktur. Etkinliklerden 1 tanesinin istisnai olarak eleştirel düşünme becerisini edinmek ve kullanmak bakımından işlevsel olduğu tespit edilmiştir. Sonuç itibarıyla AT fen bilimleri bölümünün üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek bakımından yetersiz kaldığı ifade edilebilir.

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına göre uluslararası öğrencilerin akademik Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının -bu kitapların içerdiği etkinliklerde kullanılan/kullanılacak olan bilgi türleri, bilişsel işlem basamağı ve kullanılan/geliştirilmesi amaçlanan üst düzey düşünme becerileri bakımından- genel olarak benzer özellikler gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

1. USAT 1, USAT 2, UFAT ve AT etkinliklerinde bilgi türlerinde olgusal bilgi ve kavramsal bilgi yüksek yoğunluktadır. AT'de özellikle olgusal bilgi türünün kullanımı had safhadadır. Akademik dilin içeriğinde olgusal ve kavramsal bilgilerin öncelikle yer bulması doğaldır. Buna karşın işlemsel bilgi ve üst bilişsel bilgi türlerinin de bu kapsamda son derece önemli olduğu göz ardı edilmemelidir. Akademik dil içinde olgusal bilgiler alana özgü olay, olgu ve değerlerdir. Söz gelimi edebiyat alanı kapsamında değerlendirilebilecek edebiyat tarihi bilgileri ve ilgili kişilerin yaşam öykülerinin sunduğu bilgiler

genellikle bu alanın olgusal bilgileridir. Edebiyat alanının terim bilgisi de bu alana dair kavramsal bilgi kapsamındadır. Akademik dil açısından kavramsal bilgilere sahip olmanın ve yerli yerinde kullanmanın öncelikle önem arz ettiği unutulmamalıdır. Buna karşın öğrencinin sahip olduğu olgusal ve kavramsal bilgilerin işlenmesi sürecine dair bilgiler de araştırma bağlamında işlemsel bilgiler olarak değerlendirilmektedir. Bu tür bilgilere yeterince sahip olmayan bireylerin mevcut bilgilerinin çeşitli biçimlerde açıklaması, genişletmesi daha zor olacaktır. Bu durumu örneklendiren güzel bir örnek, günlük dildeki *kuru bilgi* tabiridir. Kuru bilgi işlemsel bilgidir yoksun bilgi birikimine gönderme yapmaktadır. Üst bilişsel bilgi, bireyin bilgi birikimi içinde, bireyin kendi bilgisinin sınırları, öğrenme biçimleri, bu süreçteki zayıf ve güçlü yönleri vb. durumlara yönelik bilgidir. Birçok yönden düşünsel farkındalığa da benzemektedir. Bu tür bilgilerin ağırlık kazanması, öz değerlendirme, öz disiplin, öz eleştiri gibi bireyi odağını kendine çevirdiği bir bakış açısına sahip olunmasını sağlar. Dolayısıyla akademik Türkçe becerilerinin kazanılması sürecinde öncelik sırasıyla olgusal, kavramsal ve üst bilişsel bilgiler olmak üzere, dengeli bir bilgi birikiminin hedeflenmesi gerekmektedir. Buna karşın incelenen ders kitaplarında genel olarak işlemsel ve üst bilişsel bilgi türlerinin ihmal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

2. Bilişsel alan basamaklarını USAT 1, USAT 2, UFAT ve AT etkinliklerindeki dağılımı açısından alt basamakların öne çıktığı görülmektedir. Zira %82-93 aralığında değişen oranlarda ilgili ders kitaplarının etkinlikleri bilişsel alan alt basamakları ile ilişkilidir. Alt basamaklarda değerlendirilen bilişsel işlemlerin akademik dil geliştirme sürecinde kullanılmayacağı öne sürmek elbette doğru değildir. Hatırlama, anlama ve uygulama basamağında bilişsel işlemler yapmayı gerektiren etkinlikler de akademik Türkçe öğretimi sürecinde katkılar sağlayabilmektedir. Buna karşın akademik Türkçe öğretiminde Türkçe yeterliliği açısından ileri veya usta kullanıcı seviyelerine (Çelik, Kırkgöz, Çopur, İrgin, ve Çetinkaya, 2021) ulaşmış uluslararası öğrencilerin, alanlarına yönelik akademik dil kullanım becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu açıdan bilişsel alan alt basamaklarıyla sınırlı kalınmasının bu sürecin başarılı bir şekilde yürütülmesi önünde bir engel olarak durduğu söylenebilir. Bilişsel alan üst basamakları, çözümlenme, değerlendirme ve yaratma akademik Türkçe becerilerini geliştirmek açısından önemlidir. Dolayısıyla akademik okuma, akademik konuşma, akademik dinleme ve akademik yazma açısından bu üst basamaklarda etkinliklerin de dengeli bir şekilde öğretim sürecinde yer bulması gerekir. Türkçe bilimsel araştırmalar yapma, bilimsel rapor yazma, bilimsel toplantılarda konuşma ve dinleme gibi bilimsel faaliyetlerin başarılı bir şekilde yürütülmesinin en önemli unsurlarında biri, bu üst düzey işlemleri yapabilmek açısından işlevsel olan başarılı bir akademik Türkçe ders kitabıdır. Akademik Türkçe ders kitapları bilişsel işlem basamaklarını dengeli bir şekilde yansıtan bir içeriğe sahip olmak durumundadır. Araştırma sonuçlarına göre USAT 1, USAT 2, UFAT ve AT genel olarak bu bağlamda yetersizdir.

Ana dilinde Türkçe eğitimi ders kitapları ya da çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler ya da metin altı sorularının Bloom taksonomisi açısından incelendiği birçok çalışma mevcuttur. Türkçe ders kitaplarında yer alan metin altı soruları açısından ele alan iki çalışma Sur (2022) ve Sallabaş ve Yılmaz'ın (2020) yaptıkları çalışmalarıdır. Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinlikler dil bilgisi açısından (Özkaya, 2020) dinleme/izleme boyutuyla (Kaplan, 2021) ve yazma boyutuyla (Yıldırım Ö. K., 2020) da yenilenmiş Bloom taksonomisi açısından incelenmiştir. Türkçe dersi çalışma kitaplarında bulunan etkinlikler (Durukan ve Demir, 2017) ve tema sonu soruları (Çeçen ve Kurnaz, 2015) da bu bağlamda ele almıştır. Bu çalışmaların tümünde ortak olarak ulaşılan tek sonuç, incelenen öğelerin bilişsel alan alt basamaklarına ağırlık verdiği ve üst basamakların yetersiz olduğudur. Bu çalışmalarda alt basamakların oranı %62 ile %76 arasında değişmektedir. Üst basamaklar da %24 ile %38 arasında değişmektedir. Bu çalışmalarda 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde incelemeler yapılmıştır. Sınıf düzeyi arttıkça üst düzey bilişsel basamakların ağırlığının artması beklenirken, sınıf düzeyinin artmasıyla üst basamakların oranı arasında ne olumsuz ne olumlu yönde bir ilişki görülmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitapları da yenilenmiş Bloom taksonomisi açısından incelenmiştir. Biçer (2019) Gazi Yabancılar için Türkçe ve Yedi İklim ders kitaplarında bulunan dinleme ve okuma etkinliklerini yenilenmiş Bloom taksonomisi açısından incelediğinde Gazi Yabancılar için Türkçe'de bilişsel alanın %88 alt basamağında, %12 üst basamağında; Yedi İklim'de %83 alt, %17 üst basamakta oldukları sonucu varmıştır. Görüldüğü gibi buradaki sonuçlar, ana dilinde Türkçe eğitimi kitaplarına ilişkin çalışma sonuçlarıyla benzemektedir. Bu araştırmanın bilişsel alan basamakları açısından ulaştığı sonuçlarla bu çalışmaların sonuçları yüksek oranda benzerlik göstermektedir. Halbuki sınıf seviyesi, hedef kitle ve öğretim programları gibi etkenler değişmesine rağmen ders kitaplarının bu yönüyle hemen hemen farklılık arz etmemesi bir orun olarak durmaktadır. Söz gelimi 8. sınıf öğrencilerinin üst basamak bilişsel işlemleri 5. sınıf öğrencilerinden daha sık kullanması gerekmesine rağmen dağılım hemen hemen aynıdır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının hedef kitesini çoğunlukla yetişkinler oluşturmaktadır. Bu açıdan bilişsel alan üst basamaklarının bu tür kitaplarda daha yüksek olması beklenir.

Buna karşın bu beklentiye uygun bir durum tespit edilmemiştir. Uluslararası öğrenciler için akademik Türkçe ders kitapları, üniversite eğitimine başlamış kendi alanı ilgili özel dili edinmeye çalışan ve Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmiş öğrencilere hitap etmektedir. Bu bir süreçtir ve bu süreçte akademik dilin gerektirdiği biçimde Türkçe konuşmak için kavram zenginliğine ve terim bilgisine sahip olmak gerekir. Bunun yanında bilişsel alan üst basamaklarının dil öğrenme sürecinde işe koşulması elzemdir. Buna karşılık diğer ders kitaplarına benzer şekilde USAT 1, USAT 2, UFAT ve AT’de bilişsel alan üst basamakları son derece kısıtlı kalmıştır.

3. Üst düzey düşünme becerilerinin hangi biçim ve oranlarda USAT 1, USAT 2, UFAT ve AT’de yer bulduğuna dair sonuçlar da aynı şekilde olumsuz bir görünüm sergilemektedir. Zira bu ders kitaplarında üst düzey düşünme becerilerine hemen hemen yer verilmemiştir. Türkçe eğitimi alanında üst düzey düşünme becerileri ile ilgili çalışmaların çözümlenmesini yapan Yıldırım ve Benzer (2023) bu kapsamda birçok çalışma tespit etmiştir. Bunlardan birinde bu bağlamda 8 adet Türkçe ders kitabı incelemiştir (Olukçu ve Yıldız, 2022). Olukçu ve Yıldız’ın (2022) üst düzey düşünme becerilerinden eleştirel düşünme ve çözümleyici düşünme açısından ders kitaplarını incelediği çalışmalarında ulaştıkları sonuçlara göre kitap içerikleri bu düşünme becerilerinin kazanılmasını sağlayacak nitelikte değildir. Türkiye’de okuduğunu anlama becerisini ölçen uluslararası sınavlarda (PİSA gibi) alınan sonuçların tatmin edici olmaması, bu konuda ve dolayımında üst düzey düşünme becerilerinin eğitim sistemi içinde ne düzeyde kazandırıldığı konusunda tartışmalara sebep olabilmektedir. Görünüşe göre bu ana dili eğitimi ders materyallerinin bu bağlamda tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin akademik Türkçe yeterliliklerini geliştirmek amacına haiz ders kitaplarının bu amaca hizmet edecek içerikte olmadığı bu araştırmanın sonuçlarından hareketle ifade edilebilir. Bu araştırmanın sonuçlarından hareketle akademik Türkçe derslerinin öğretim materyali olan ders kitapları ve yardımcı kaynaklarının planlanması, tasarlanması, geliştirilmesi ve kullanılması süreçlerinde üst düzey düşünme becerilerinin kazanılmasını destekleyecek adımlar atılması önerilmektedir. Akademik Türkçe ders kitabı geliştiricileri, öğrencilere akademik Türkçe yeterlilikleri kazandırmak bakımından tatmin edici oranlarda üst basamakta bilişsel işlemler kullanmayı gerektiren etkinliklere yer vermeleri önerilmektedir. Tabii buna dayanak oluşturacak bir *Uluslararası Öğrenciler için Akademik Türkçe Dersi Öğreti Programının* geliştirilmesi gerekmektedir (Karagöl ve Korkmaz, 2021, s. 227).

Alan araştırmacılarının Türkçe eğitiminde üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi ile ilgili unsurlara daha fazla eğilmeleri önerilmekte, bu kapsamda özellikle uluslararası öğrencilerin akademik Türkçe öğrenme sürecine ilişkin yeni bakış açıları geliştirecek çalışmaların ortaya konulması beklenmektedir. Türkiye’deki uluslararası öğrenci sayıları her yıl artmaktadır. Bu nicelik artışına eşlik edecek nicelik ve nitelikte çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

- Akkaş, B. N. (2021). Eleştirel Düşünme Nedir? Ne Değildir? *Eleştirel ve Analitik Düşünme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Altın, M., ve Saracaloğlu, A. S. (2018). Yaratıcı, Eleştirel ve Yansıtıcı Düşünme: Benzerlikler-Farklılıklar. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 1-9.
- Anderson, L., Krathwohl, D., Airasian, P., Cruikshank, K., Mayer, R., Pintrich, P. & Wittrock, M. (2000). *Taxonomy For Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longmans.
- Azizoğlu, N. İ., Tolaman, T. D., ve Tulumcu, F. İ. (2019). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Akademik Yazma Becerisi: Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 1(2), 7-22.
- Biçer, N. (2019). Yabancılar Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarındaki Okuma ve Dinleme Etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi. *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yeni Yönelimler*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Bloom, B., Engelhart, M., Furst, E., Hill, W., & Krathwohl, D. (1956). *Taxonomy Of Educational Objectives*. New York: Longmans.
- Bowell, T., ve Kemp, G. (2022). *Eleştirel Düşünme Kılavuzu*. Ankara: TÜBİTAK.
- Çeçen, M. A., ve Kurnaz, H. (2015). Ortaokul Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Tema Değerlendirme Soruları Üzerine Bir Araştırma. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(7).
- Çelik, S., Kırkgöz, Y., Çopur, D., İrgin, P., ve Çetinkaya, Ş. E. (2021). Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni: Öğrenme, Öğretme ve Değerlendirme – Tamamlayıcı Cilt. <https://ttkb.meb.gov.tr/www/diller-icin-avrupa-ortak-basvuru-metni-d-aobm-ogrenme-ogretme-ve-degerlendirme-tamamlayici-ciltin-turkce-cevirisi-yayimlandi/icerik/421>, [Erişim tarihi: 04.11.2023].
- Çevik, E. E. (2021). Üst Düzey Düşünme Becerileri. *Eleştirel ve Analitik Düşünme*. Ankara: Pegem Akademi

- Çiftler, F., ve Aytan, T. (2019). Yabancılar İçin Akademik Türkçe Kitapları Üzerine Bir İnceleme. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 4(7), 75-91.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal.
- Demir, D. (2017). *Uluslararası Öğrencilerin Akademik Türkçe İhtiyaçları*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Demiriz, N., ve Okur, A. (2019). Türkçe Öğretiminde Yazma Öğretimine Akademik Türkçe Aşamasında Yabancı Öğrenciler Üzerinden Bir Bakış. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(7), 436-449.
- Deniz, K., ve Karagöl, E. (2019). Akademik Yazma Açısından Akademik Türkçe Ders Kitapları. *XI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*. Samsun. https://drive.google.com/file/d/1H2WO07ZmKYKLC2vg4_wGzBzUZz8VpK-j/, [Erişim tarihi: 01.11.2023].
- Dewey, J. (2022). How We Think. DigiCat.
- Durukan, E., ve Demir, E. (2017). 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisine Göre Sınıflandırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 3(6), 1619-1629.
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Eryılmaz, R. (2023). Yabancılar İçin Özel Amaçlı Türkçe Öğretimi. 7. *Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu*. Prag. <http://weltdertuerken.org/sempozyumlar/vii-uluslararası-türklerin-dünyası-sosyal-bilimler-sempozyumu>, [Erişim tarihi: 02.10.2023].
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2023a). Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler. <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>, [Erişim tarihi: 06.11.2023].
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2023b). İkamet İzinleri İstatistiği. <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>, [Erişim tarihi: 01.11.2023].
- Göçen, G. (2021). Uluslararası Öğrenciler İçin Hazırlanan Akademik Türkçe Ders Kitaplarındaki Konuşma Görevleri ve Yeterlilikleri. *Aydın TÖMER Dil Dergisi*, 1(6), 43-84.
- Güneş, F. (2021). Düşünme Nedir? Nasıl Öğretilir? *Eleştirel ve Analitik Düşünme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Haladyna, T. (1997). *Writing Test Items to Evaluate Higher Order Thinking*. New York: Prentice Hall.
- Huberman, M., & Miles, M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. USA: Sage.
- Huberman, M., ve Miles, M. (2016). Nitel veri analizi. (A. Ç. Kılınc, D. Örucü, Y. Samur, A. Ersoy ve S. G. Mazman, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Kaplan, K. (2021). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Dinleme/İzleme Becerisini Ölçmeye Yönelik Soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(10), 626-645.
- Karagöl, E., ve İlgin, K. (2022). Ana Dili Türkçe Olan Lisansüstü Öğrencilerin Akademik Dil Sorunları. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(36), 1288-1320.
- Karagöl, E., ve Korkmaz, C. B. (2021). Ders Kitabı ve Bilimsel Metin Yazarlarının Görüşlerine Göre Uluslararası Öğrencilere Akademik Türkçe Öğretimi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (25), 208-230.
- Karatay, H., Kartalhoğlu, N., İpek, O., Karabuğa, H., Güngör, H., Tekin, G., ve Kaya, S. (2019). *Akademik Türkçe*. Pegem Akademi.
- Keskin, Ö. H. (2023, Mayıs 27). Türkiye'deki Sığınmacı Sayısı: Veriler Ne Söylüyor? <https://teyit.org/dosya/turkiyedeki-siginmaci-sayisi-veriler-ne-soyluyor>, [Erişim tarihi: 02.11.2023].
- Konyar, M. (2019). *Uluslararası Öğrencilerin Akademik Türkçe İhtiyaç Analizi ve Örnek Ders İçeriği*. Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Merriam, S. (2015). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (Kolektif, Çev.) Ankara: Nobel.
- Moralı, G. (2019). Uluslararası Öğrencilere Yönelik Akademik Türkçe Okuma Metinlerinin ve Etkinliklerinin Değerlendirilmesi: Bir Doküman İncelemesi. *Aydın TÖMER Dil Dergisi*, 2(4), 57-72.
- Olukçu, E., ve Yıldız, D. (2022). Üst Düzey Düşünme Becerileri Kavramları Bağlamında Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(10), 224-246.
- Özkaya, S. D. (2020). 5-6-7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Dil Bilgisi Kazanımlarının ve Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çankırı: Karatekin Üniversitesi.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Sak, R., Sak, İ. T., Şendil, Ç. Ö., ve Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256.
- Sallabaş, M. E., ve Yılmaz, G. (2020). Türkçe Ders Kitabında Bulunan Metin Altı Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(8), 586-596.
- Sarıkaya, B., Yayan, E., ve Yamaç, A. E. (2023). Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Üst Düzey Düşünme Becerileri Bağlamında İncelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 1(8), 133-158.
- Söylemez, Y. (2016). İçerik Analizi: Eleştirel Düşünme. *EKEV Akademi Dergisi* (66), 671-596.
- Söylemez, Y. (2018). Üst Düzey Düşünme Becerileri. Ankara: Fenomen.
- Sur, E. (2022). Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metin Altı Soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(11), 430-451.

- T24. (2023). Milli Eğitim Bakanı, Suriyeli Öğrenci Sayısını Açıkladı. <https://t24.com.tr/haber/milli-egitim-bakani-suriyeli-ogrenci-sayisini-acikladi,1130343>, [Erişim tarihi: 03.11.2023].
- 21 Haziran 1989, Sinop Valiliği, Sinop: Sinop Valiliği Yayınları, 28-31.
- Tüfekçioğlu, B. (2018). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Akademik Sözcükler Sosyal Bilimlerde Derlem Tabanlı Bir Çalışma*. Ankara: Pegem Akademik.
- Türk Dil Kurumu. (2023). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>, [Erişim tarihi: 05.11.2023].
- Üstten, A. U., & Yılmaz, H. (2020). An Evaluation of The Mistakes Made by Native Arabic Speakers In Their Writing Assignments Of Academic Turkish Course. *International Journal of Curriculum and Instruction*, 2(12), 815-832.
- Uysal, P. K. (2022). Türkçe Dersi Sınavlarında Yer Alan Soruların Üst Düzey Düşünme Becerileri Açısından İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(10), 136-156.
- Yağmur, K. (2020). Türkçe Ders Kitaplarının Üst Düzey Düşünme Becerilerinin Geliştirme Yeterliliği. *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, Ö. K. (2020). 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Yazma Etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(8), 315-325.
- Yıldırım, Z. S., ve Benzer, A. (2023). Türkçe Eğitiminde Üst Düzey Düşünme Becerileri ile İlgili Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(15), 281-305.
- Yılmaz, E., Kahraman, Ş. T., Bilgin, E., Şimşek, M., Paşalı, M., Keskin, F., Demirel, G. (2018a). *Uluslararası Öğrenciler İçin Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe 1*. İstanbul: Kültür Sanat.
- Yılmaz, E., Kahraman, Ş. T., Bilgin, E., Şimşek, M., Paşalı, M., Keskin, F., Demirel, G. (2018b). *Uluslararası Öğrenciler İçin Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe 2*. İstanbul: Kültür Sanat.
- Yılmaz, E., Kahraman, Ş. T., Bilgin, E., Şimşek, M., Paşalı, M., Keskin, F., Demirel, G. (2018c). *Uluslararası Öğrenciler İçin Fen ve Sağlık Bilimlerinde Akademik Türkçe 3*. İstanbul: Kültür Sanat.
- Yüksek Öğretim Kurumu. (2023). Haberler. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2022/yuksekogretimde-uluslararası-ila-ve-turkiye-deki-universitelerin-uluslararası-gorunurlugunu-artirma-calistayi.aspx>, [Erişim tarihi: 01.11.2023].
- Zwiers, J. (2014). *Building A Academic Language*. San Fransisco: Josey-Bass.